

คนใต้ กับ สำนวนอุปมา

นุ้ย บ่ออย่าง

โดยปกติคนไทยจะใช้สำนวนอุปมาในคำพูดอยู่เสมอ ทั้งนี้เพื่อช่วยให้สื่อความหมายของถ้อยคำให้ชัดเจนหรือได้อารมณ์ยิ่งขึ้นนั่นเอง รัก ก็ว่า รักเหมือนแก้วตา เกลียด ก็ว่า เกลียดเหมือนกับขี้เร็ว ก็ว่า เร็วเหมือนลมพัดซ้ำ ก็ว่า ซ้ำเหมือนเต่าคลาน นอกจากนี้สื่อความหมายได้ดีแล้ว ทำให้รสของคำดีขึ้นอีกด้วยแล้วเราก็หาคำอ้างหรือสิ่งมาเปรียบเทียบได้เสมอเสียด้วย ถ้าจะสังเกตคำพูดในชีวิตประจำวันของเราแล้ว เราจะพบความจริงเรื่องนี้ได้ดีทีเดียว ไม่ว่า

- สูงเหมือนเปิร์ต
- โกรธเป็นพินเป็นไฟ
- คอยเหมือนข้าวคอยฝน
- งงเป็นไก่ตาแตก
- ดินเท่าฝ่าหอย
- ซัดเหมือนไก่ต้ม
- ลื่นเป็นปลาไหล
- ไวเป็นปรอท
- ลั่นเป็นลูกนก
- ฯลฯ

คนใต้ก็เป็นผู้ที่ติดสำนวนอุปมาในคำพูดไม่แพ้คนภาคอื่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำนวนท้องถิ่นจะเต็มไปด้วยสำนวนอุปมา ไม่ว่า

จาว (อะอะ) เหมือนจีนหมูสุญ (หาย)

นั่งห้อง (หงอย, เหงา) เหมือนนกถูกหมายจับ (จับ, จับ)

เทือน (กระเทือน) เหมือนฟ้าผ่าเมรุที่เหมือนหมาวัด หรือ

เป็นพ่อแก่ (ตาแก่, คนแก่) กินเหนียว

ถ้าจะกล่าวว่าสำนวนทางใต้เป็นสำนวนอุปมาก็แทบไม่ผิด เพราะสำนวนอุปมาอยู่ในภาษาพูดของคนใต้อยู่ค่อนข้างมากนั่นเอง พูดอะไรให้เห็นชัดก็ต้องใช้สำนวนอุปมา ทั้งการนำสิ่งมาอ้างก็มีทั้งลักษณะธรรมดาและในเชิงล้อเลียนที่คนใต้เรียกว่า “ทับ” คือทับถม แต่เป็นทับถมในเชิงล้อเลียนไม่ได้ดูหมิ่นถิ่นแคว้นแต่ประการใดคนใต้อาจจะไม่ถนัดด้วย ผู้ที่สนิทชิดเชื้อกันก็มักใช้สำนวนอุปมาเชิง “ทับ” คู่กันเสมออย่างเช่น

กรณีชอบเกาะเกาะผู้หญิง ก็ “ทับ” ว่าทำเหมือนหมาหยอกไก่ คือจริงมันเล่นมันไปตามเรื่อง

เวลากินเหมือนหมาลากสาร (ข้าว) เวลาทำงานเหมือนหมาเลียน้ำร้อนทับว่า เวลากินแล้วรวดเร็วทีเดียว

แต่เวลาทำงานก็ทำซ้ำ ๆ ฉาบฉวยเหมือนไม้เต็มใจ)

หน้าเหมือนขี้วัวถูกฝน ทับว่า ไม่หล่อไม่เรียบคือหน้าปรุด้วยรอยสิ่วอะไรทำนองนั้น

สำนวนอุปมาเชิงทับมืออยู่มากมาย สะท้อนให้เห็นอารมณ์ขันของคนใต้อีกด้วย ตัวอย่างอื่น ๆ เช่น

ง่องแง่งอ่องแอ่ง (ไม่สมบูรณ์, รูปร่างไม่สวย) เหมือนห้วยจิ้น

คิดคัง (มีจริตจะก้าน, อยู่ไม่นิ่ง) เหมือนแม่ไก่รังทั้ง (แม่ไก่ที่ทำรังเวลาจะไข่ซึ่งมักจะวิ่งเข้าวิ่งออก)

คิดคังเหมือนวัวบ้าโหนย (วัวเป็นหมัน)

เทิด (เงย) เหมือนวัวตาคง (ตามองไม่เห็น, ตาเป็นต้อ)

ทำหน้าเหมือนจีนฉีกเรียน (ทุเรียน) คือทำหน้าเหยเก

ทำเหมือนไก่ก้างหนอน ล้อเลียนอาภัพภริยาอีก ๆ อีก ๆ

นอนเหมือนโนรา (มโนห์รา) โรงแพ้ คือหมดเรี่ยวหมดแรง หมดกำลังใจ

นั่งเหมือนพระไม่อี หรือ นิ่งเหมือนพระไม่อี คำว่า ไม่อี หรือที่คนใต้อ้างว่าไม่อีก็ไม่ได้หมายความว่าไม่เอ่ยปากอะไรออกมาแม้แต่คำว่า อี หรือ ฮี ฮือ นั่นเอง คือไม่ยอมรับรู้ ไม่ออกความเห็น ไม่รู้อิโหมอิเหน่ออะไรทำนองนั้น

ติดคิก (หยุกหยิก, อยู่ไม่นิ่ง, มีจริตจะก้าน) เหมือนลิงถูกเคย (กะปิ)

ทำเหมือนผีข่มเหงเปลว (ป่าช้า) ทำนองเดียวกับ ดายประชดป่าช้า

ปล้ำ (พยายาม) เหมือนเสือกินเต่า ล้อเลียนว่าทำไม่ได้

ผีตายโหงกับโลงฟุก (ผุ) เข้ากันได้ในทางเลว

พูดเหมือนนกขี้ใส่เต (ทะเล) คือพูดประเภทที่เชื่อถืออะไรไม่ได้ หรือกว้างเกินไปยึดถืออะไรไม่ได้นั่นเอง

เพ็ลือ (เป็ยกแฉะ) เหมือนเรือเปิด คือเลอะเทอะแฉะแฉะ

พุงเหมือนแลน (ตะกวด) มุลน (ทำเสียงร้องอยู่ในลำคอ, คำราม) ล้อว่า พุง (ท้อง) ป่องหรือยื่นกลมเหมือนท้องของตะกวดเวลามันจะคำรามหรือร้องออกมาก็จะอืดลมเข้าท้องจนป่องเสียก่อน

ยื่นเหมือนเสาธงวัดร้าง ล้อว่ายื่นเชือกอยู่คนเดียว ไม่รู้เรื่องราวอะไรกับใครเขา

ยื่นงเหมือนผีหลงเปลว (ป่าช้า) หมายความว่าว่างไปไหนไม่ถูก

สูงเหมือนเสาบ้านปรต บ้านปรตเป็นร้านที่วางขนมเดือนสิบในการชิงเปรตซึ่งทำเป็นร้านให้ค่อนข้างสูงให้สนุกในการชิง ล้อแบบนี้ทำนองเดียวกับที่ว่า สูงเหมือนเสาโทรเลขหรือ สูงเหมือนเสาไฟฟ้านั่นเอง

เสียงเหมือนแมงกู่ (แมลงกู่) เข้าไท คืออู้อ้ออ้อไม่ชัดหรือไม่เพราะเหมือนพรวัว (มะพรวัว) โป้งเปลือก ก็มีแต่เปลือก ล้อว่า ฮวดไม้ที่จริงไม่เห็นมีอะไรดีจริงเลย

เหมือนไผ่พืดเนียง (คุ่มขนาดเล็กซึ่งโตกว่าไผ่) เปรียบให้เห็นว่าเอาสิ่งเล็กไปปะทะกับสิ่งที่ใหญ่กว่าย่อมไม่มีประโยชน์ เหมือนผู้น้อยไปมีเรื่องกับผู้ใหญ่ย่อมจะเสียเปรียบเป็นธรรมดาเหมือนไผ่พืดเนียง ไผ่ก็ต้องแตกก่อนเป็นธรรมดา จำนวนอุปมาจำนวนนี้มักพูดกับคนที่ทำอะไรเกินตัวบ้างนุ มุทะลุหรือกล้าไม่กลัวกับอะไรจะมีมาถึงตัวก็ได้

ห้งอง (เฉา, หงอย) เหมือนไก่ถูกบาด (ไก่ถูกบาด คือไก่เกิดโรคระบาด) หมายความว่า เฉาหรือหงอยเหมือนไก่ล้มตายเต็มทีนั่นเอง

หน้าแห้งเหมือนแดงย่าน (เฉา) ตาย หรือ หน้าแห้งเหมือนแพ้อหน้าด้านเหมือนวาน (กัน) ลิงหน้างอเหมือนหวัก (จ้วง) อยาก (ทิว) เหมือนปรตเดือน

สิบ เอือบ (เป็ยกขึ้น) เหมือนسوب (กระسوب) เกลือ

ผมเหมือนลูกโหนด (ลูกตาล) วัเดียว

เปรี้ยวเหมือนเหยี่ยวเลือด จำนวนนี้หมายความว่าเปรี้ยวเสียจนกินแล้วเหยี่ยวเลือดออกมาที่เคี้ยวคือเปรี้ยวมาก

ปิ่นกันเป็นไว้เจ้าเดียว หมายความว่าขุ่นไปหมด, สับสนจนแยกแยะไม่ถูก

นอกจากจำนวนอุปมาเชิงล้อเลียน หรือที่คนได้เรียกว่า ทับ ดังกล่าวและยกตัวอย่างพอให้เห็นแล้ว จำนวนเชิงอุปมาในลักษณะเปรียบให้เห็นในลักษณะธรรมดาก็ยังมีอีกมากในภาษาได้ อาทิ เช่น

ขี้คร้าน (ขี้เกียจ) เหมือนเรือดกู่ (งอ) เหมือนรอก (กระรอก) หมก

ดำเหมือนขี้กรว (ขี้โคลน) ดีเหมือนเหล้าเครียะ (เครียะ หรือตะเครียะ เป็นชื่อตำบลในจังหวัดสงขลา)

ดำเหมือนไก่เจาะตาหนู คือดำไม่หยุด

เนียน (ละเอียดย, แผลก) เหมือนขี้ปูยุง (งง) เหมือนมดหัวคว้น สันเหมือนไม้หน้าแทง (น้ำซาเซ)

บิดเหมือนปลอก (เปลือก) ถั่วแรมมือขอเหมือนผีไม่มีญาติ แข็งเหมือนหัวโจร

กินกัน (เข้ากันได้) เหมือนปีกับ

ขลุ่ย ใจเหี่ยวเหมือนหูบวม ร้าย (เก่า, ขี้ริ้วขี้เหร่) ผ้าร้าย คือผ้าขี้ริ้ว) เหมือนเรือร้ว คือเก่าใช้ไม่ได้แล้ว

๑๗๑

จำนวนอุปมาในเพลงกล่อมเด็กภาคใต้ (เพลงชาน้อง) ก็มีอยู่มากมาย ตัวอย่างเช่น

ลูกสาวเหอ
ลูกสาวเรือออก
ตัวขาวเหมือนไข่ปอก
หาหัวที่หัวงม
ถ้าได้กับพี่เณรเรา
พอควรพอสม
หาหัวที่หัวงม
ไม่สมสักเม็ดเดียว
ออก - ทิศตะวันออก
หัวงม - โง่เขลา, งมงาย
พี่เณร - ใช้เรียกพี่ชายหรือชายหนุ่มที่บวชเรียนมาแล้ว
เม็ดเดียว - นิดเดียว

ลูกสาวเหอ
ลูกสาวข้างใต้
แลแลเหมือนกินได้
ขอให้พี่ชายเราไม่เอา
รูปมันแอ้แอ้
รักเร้าหมิ่นขี้เต่า
ขอให้พี่ชายเราไม่เอา
ถ้าเอาทำโคนโหนด
แอ้แอ้ - อู้อ้อ
หมิ่น - เหมิ่น
ถ้าเอา - รูปร่างสูงใหญ่
โหนด - ตาลโหนด ♦